

REAKCIA ČS. VOJENSKEJ SPRÁVY NA ÚTOKY POSLANCA DEMOKRATICKEJ STRANY MICHALA ZIBRÍNA O NEDOSTATOČNOM ZASTÚPENÍ SLOVÁKOV V ČS. ARMÁDE

ALEX MASKALÍK

MASKALÍK, A.: Reaction of the Czechoslovak Military Administration to the Attacks of the Democratic Party MP Michal Zibrín regarding the Lack of Slovak Representation in the Czechoslovak Army. *Vojenská história*, 1, 27, 2023, pp 119-133, Bratislava.

The published document provides the reaction of the highest representatives of the Czechoslovak military administration to the attacks of the Democratic Party MP Michal Zibrín, made on the Parliament premises, against the "unfair" personnel policy towards Slovaks in the post-war Czechoslovak Army. A joint article by the Minister of National Defence, General Ludvík Svoboda, and the State Secretary, General Mikuláš Ferjenčík, which was published in the daily *Bojovník (Fighter)*, sets the pertracted matters straight and presents the broader context within which they had to be seen.

Key words: Military history, Slovakia, post-war period, Slovaks in the CS Army

Na konci 2. svetovej vojny potreba Slovákov pre rozširovanie čs. zahraničnej armády pri oslobodzovaní Československa z „východu“ znamenala, že v riešení tzv. *slovenskej otázky* v čs. brannej moci uskutočnila čs. vojenská správa v Londýne mnohé ďalekosiahle ústupky. V kontexte ich masového preberania boli vo formáciách s prevažujúcim slovenským prvkom zavedené slovenská služobná reč a slovenské tradície. Zriadené boli čisto slovenské formácie, v ktorých sa veliteľské a štábne funkcie prioritne obsadzovali slovenskými gázistami. SNR získala konečné slovo v posudzovaní miery ich spoľahlivosti pri preberaní do obnovovanej čs. brannej moci. Všetkým, ktorých prijala, boli uznané všetky vojenské hodnosti dosiahnuté do SNP vrátane tých, ktoré im „priznala“ v jeho priebehu.¹ *Košický vládny program* z 5. apríla 1945 navyše deklaratívne avizoval „učiniť koniec všetkým starým sporům a vychádzať z uznání Slováků jako nacionálně svébytného národa důsledně se snažit, aby v čs. poměru byla uskutečněna zásada „rovný s rovným“, aby tak bylo uplatněno skutečné bratrství mezi oběma národy“. Rovnocennosť sa mala po vojne premietť aj do budovania slovenských národných jednotiek a zabezpečenia primeraného zastúpenie Slovákov vo veliteľskom zbore i ústredných inštitúciách vojenskej správy čo do počtu i významu.²

Dohovory medzi českou a slovenskou politickou reprezentáciou zaistili slovenskej strane značný vplyv na výstavbu čs. veliteľského zboru. V súlade s akceptovaním princípu národnostnej reciprocity v spoločných rezortoch obsadili Slováci na MNO post štátneho tajomníka. Ten bol z titulu funkcie súčasne členom vlády, v právomoci ktorého bolo spolurozhodovať o otázkach týkajúcich sa slovenskej časti armády. SNR mohla predkladať návrhy na obsadenie najdôležitejších veliteľských a štábných funkcií na Slovensku, zvyšovanie gázistov

¹ Bližšie k problematike pozri: HANZLÍK, F. K historii řešení otázky postavení Slováků v nově vznikající čs. armádě na přelomu let 1944 – 1945. In *Sborník vojenské akademie v Brně*, 1993, řada C, s. 259-264; ŠTAIGL, J. Idea slovenských národných jednotiek v povojnovej čs. armáde – náčrt jej genézy do leta 1945. In *Zborník Slovensko na konci druhej svetovej vojny – stav, východiská a perspektívy*. Bratislava 1994, s. 200-206; MASKALÍK, A. Predstavy najvyšších vojenských predstaviteľov čs. londýnskej emigrácie z jari 1945 na riešenie tzv. slovenskej otázky v čs. brannej moci. In *Vojenská história*, roč. 26, 2022, č. 3, s. 119-144.

² http://www.totalita.cz/txt/txt_kv.pdf

slovenskej národnosti do vyšších dôstojníckych a generálskych hodností či ich ustanovovanie do exponovaných armádnych funkcií. Prostredníctvom vlastnej prijímacej komisie si naďalej organizovala prijímanie slovenských dôstojníkov a rotmajstrov. Pretrvávajúci politický pragmatizmus pri zohľadňovaní slovenských požiadaviek a napĺňaní početných stavov veliteľského zboru Veľkej armády s rozsiahlym veliteľským zborom opäť znamenal ústretovosť čs. vojenskej správy voči Slovákom, a to v každom ohľade. Práca slovenských prijímacích komisií, v ktorej dominovalo prehliadanie vážnych nedostatkov, bagatelizovanie previnení a rozhodovanie na základe protekcie, sa cielene posudzovala benevolentne. Aj vďaka tomu podiel Slovákov medzi dôstojníkmi a rotmajstrami oproti roku 1938 vzrástol 3-násobne a medzi generálmi a plukovníkmi dokonca 10-násobne. Mnohým bol umožnený rýchlejší funkčný postup, a to napriek tomu, že ho dosiahli za vojny a že podobné výnimky boli v rozpore so zavedenou systemizáciou. V národných jednotkách na Slovensku slúžila väčšina Slovákov, hoci vládny program žiadne ustanovenie o mieste ich dislokácie neobsahoval a že táto skutočnosť bola v priamom rozpore s forsírovanou exteritorialitou, znamenajúcou povinnosť gážistov slúžiť tam, kde to vyžadoval záujem armády. Prednostné obsadzovanie kádrov na Slovensku a ich obmedzený zdroj pritom znamenali, že uspokojivejšie výsledky v ich zastúpení v centrálnych armádnych orgánoch neboli možné. V snahe pritiahnuť slovenskú mládež sa opäť znížili kritériá dosiahnutého občianskeho vzdelania, špeciálnou novinkou bol kvótový systém, ktorý im v prijímacom konaní do dôstojníckej vojenskej akadémie zaručoval pevne daný objem z prírastku. Ani to ale nestačilo, aby sa v podmienkach silnejúceho pacifizmu vyriešil nezáujem Slovákov o vojenskú profesiu a dosiahlo tak ich očakávané 25 %-né zastúpenie, zodpovedajúce národnostnej štruktúre obyvateľstva Čs. republiky.

Existujúcu situáciu sa politicky usilovali využiť predstavitelia Demokratickej strany, najsilnejšieho politického zoskupenia na Slovensku. Hoci bezprostredne po vojne sa ústretovosť čs. vojenskej správy pri napĺňaní predstáv Slovákov v nej na pôde parlamentu a na stránkach ich denníka *Čas* reflektovala pozitívne, s blížiacimi sa parlamentnými voľbami sa ich postoj postupne menil. Slovenské aspekty problematiky sa ako dôkaz nespravodlivosti vládnej politiky voči Slovákom stali vhodným argumentom na budovanie imidžu strany ako národne orientovanej občianskej strany, ktorá bude obhajovať ich záujmy. Svoje úsilie jej poslanci vystupňovali v predvečer volieb. Dňa 14. mája vystúpil v branno-bezpečnostnom výbore Dočasného národného zhromaždenia JUDr. Michal Zibrin s demagogickým prejavom o *zastúpení Slovákov v čs. brannej moci* plnom lži a poloprávd. Útočil v ňom na všetko, čo riešenie *slovenskej otázky* v nej sprevádzalo, a to bez zohľadnenia širších súvislostí, t. j. podmienok, za ktorých fungovala (požadovaná úroveň vzdelania, povyšovací prax, striktné zaraďovanie gážistov na základe systemizácie služobných miest, exteritoriálny princíp pri rozmiestňovaní gážistov), existujúcich možností (pretrvávajúci nezáujem slovenskej mládeže o vojenské povolanie, kritériá štátnej spoľahlivosti, nemožnosť súčasne zabezpečiť primerané zastúpenie Slovákov v ústredných orgánoch i na Slovensku) a eventuálnych východísk. Vystúpenie pripomínalo účelovú rétoriku ľudáckych prominentov z konca 30. rokov. Ako právnik a krátky čas i spravodajský dôstojník čs. zahraničného odboja v Belehrade a Istanbule vedel pracovať s informáciami a musel si byť svojho populizmu vedomý, i toho, ako celá udalosť pomôže rozšíriť voličskú základňu demokratov.³ Jeho načasovanie pred parlamentnými voľbami 26. mája bolo vysoko taktické a neumožnilo čs. vojenskej

³ Michal Zibrin bol v rokoch 1940 – 1941, okrem iného, organizátor a vedúci občianskej ilegálnej skupiny na Slovensku Demec. Následne ako dôstojník z povolania v hodnosti kpt. krátko pôsobil ako spravodajský dôstojník čs. zahraničného odboja v Belehrade a Istanbule. V dôsledku lokálnych neúspechov bol koncom roka 1942 odvolaný do Londýna, kde bol preradený do zálohy a zamestnaný na Ministerstve vnútra. Po vojne člen SNR a poslanec Národného zhromaždenia. Po februári 1948 emigroval najskôr do Nemecka a neskôr do USA. V emigrácii sa neskôr družil s „ľudákmi“. Bližšie k profilu pozri: *Vojenské osobnosti čs. odboje 1939 – 1945*. Praha – Bratislava 2005, s. 335.

správe včas adekvátne reagovať.⁴ Z tohto pohľadu malo zrejme skrytý politický rozmer pri oslovovaní potenciálnych voličov, ktorí stále váhali. Hra na strunu nacionalizmu zapadala do celkového kontextu vtedajšieho vyhraneneného predvolebného zápasu, v ktorom sa pomerne agresívne angažovali aj komunisti.

Hneď v úvode vyčítal MNO, že „dostatočne nerešpektuje ... potreby správneho percentuálneho zastúpenia“ Slovákov v čs. brannej moci, ktoré označil za „veľmi úbohé“. Ako dodal „od tých čias, čo sme prví poukazovali na chyby v organizácii čs. armády – hlavne čo do pomeru Slovákov a Čechov – hoci uplynulo pekné pracovné obdobie tejto váženej snemovni, predsa reči naše ako keby vyznely do prázdna. Nevideli sme nijakú väčšiu snahu, aby MNO všelijaké naše provízie ... požiadavky ... s dobrou vôľou bolo vypracovalo, aby si ich všimlo a aby urobilo nápravy.“ Nechýbal dôrazný apel, aby sa tieto veci začali riešiť v súlade s Košickým vlád-ným programom: „Keď sa vedelo sľubovať, keď sme všetci armádu najviac potrebovali, treba dať tejto armáde to, čo jej patrí, najmä aspoň to, čo jej bolo sľúbené.“ Považoval požiadavky bojovníkov SNP za odôvodnené, pričom v tejto súvislosti neváhal obviňovať vojenskú správu z nedostatočného uznania rovnako ich ako i povstania: „MNO nie je v stave alebo nechce dostatočne akceptovať význam SNP, hoci celý svet uznáva heroický čin našich povstalcov ako jedinečný prejav počas tejto vojny, ako niečo tak heroického, čo sa nikdy tak spontánne, tak všenárodne nepodalo ... SNP nie je ani dnes ešte hodnotené tak, ako v ňom jeho účastníci bojovali a trpeli. U dôstojníkov a rotmajstrov, ktorí sa povstania zúčastnili, nebol ... dosiaľ patrič-ným povýšením zhodnotený. Väčšina dôst. na bedrách ktorých spočívala váha úspešného ve-denia boja ... nebola odmenená za svoje bojové činy, ale bola väčšinou povýšená len normálne do hodnosti, ktorú by boli bývali získali aj v bývalej armáde, alebo v hocijakej armáde v tom istom čase alebo aj skôr ... veľmi zaslúžili a verní dôstojníci a rotmajstri SNP a dôstojníckeho sboru našej armády sú ukrivdení. Títo dôstojníci a rotmajstri, čo aj normálne mali tú odmenu, že za splnenie svojej národnej povinnosti získali pre národ slobodu, zaistenú Čs. republiku, keď však vidia hromadné veľkorysé povyšovanie nižších dôstojníkov českej národnosti, isto sú dotknutí ... ich českí kolegovia a k tomu mnohí z neporovnateľne menšími zásluhami za obnovenie Republiky; ved' nemohli sa zúčastniť dvojmesačného povstania, štvormesačného urputného boja v slovenských horách. Práve preto títo Slováci právom sa dožadujú, aby ich práca bola zhodnotená aspoň v tom pomere, ako je zhodnotená u bratov Čechov. Nežiadame nijaké extra kabáty. Žiadame len dodržovať to, čo sa v Čechách počíta za zásluhu a potom sa aj záslužne odmení, aby sa odmeňovalo aj u účastníkov SNP, alebo u tých slovenských dôs-tojníkov, ktorí boli verní a ktorí si isto svojim chovaním či prácou v podzemí to zaslúžili ... nie je mysliteľné, aby na podklade tohto dekrétu ten, kto nevykonával vojenskú službu a nemá šesť mesiacov odbojnej efektívnej činnosti v SNP, alebo iných šesť mesiacov boja, predbehol na podklade trestu tzv. renomináciou tých Slovákov, ktorí túto vojnovú činnosť majú za sebou.“⁵

⁴ Jeho vystúpenie na pôde Dočasného národného zhromaždenia zo 14. mája 1946 následne opublikoval tlačový orgán Demokratickej strany denník Čas na pokračovanie 21. a 22. mája („Za správne zastúpenie Slovákov v armáde“, resp. „Zastúpenie Slovákov na MNO“). V plnom znení sú oba články (prinášajúce Zibrínovo vystúpenie) publikované v štúdií: MASKALÍK, A. Slováci vo veliteľskom zbore čs. brannej moci v rokoch 1945 – 1948 na stránkach dobového denníka Demokratickej strany Čas. In *Vojenská história*, 2022, č. 2, s. 138-143. Nie je bez zaujímavosti, že 20. mája 1946 došlo Predsedníctvu SNR, Predsedníctvu Zboru poverených SNR, ústredným sekretariátom Komunistickej strany Slovenska, Demokratickej strany, Strany práce a Strany slobody, resp. predsedovi SNR Jozefovi Lettrichovi, a poslancovi Karlovi Šmidkemu „memorandum slovenských gážiztov“ – *Bolestné otázky Slovákov v armáde!* To útočilo proti štátnemu tajomníkovi MNO gen. Ferjenčíkovi, ktorý mal obhajovať „záujmy Čechov a nie oprávnené požiadavky Slovákov“, nemal stačiť na zvládnutie jemu „sverených úloh“ a svojou „slabosťou, bojácnosťou, ústupnosťou a nerozhodnosťou zapríčiňuje nespokojnosť a znehodnocuje krvavé výdobytky Slov. nár. povstania“. Slovenský národný archív (SNA) Bratislava, f. ÚV KSS – generálny tajomník Štefan Bašťovanský, k. 2164, a.j. 331.

⁵ Tzv. renomináciou sa vyrovnávali hodnotí u tých vojenských gážiztov, ktorí za vojny nemohli byť prirodzene povyšovaní. Slovákom boli na oplátku uznané hodnoty dosiahnuté v slovenskej brannej moci.

Kritizoval i zastúpenie dôstojníkov slovenskej národnosti medzi príslušníkmi vyššieho veliteľského zboru: „Ešte horší je stav ohľadne dôstojníkov vo vyšších hodnostiach. Snaha povyšovať ... Slovákov do vyšších hodností je na kompetentných miestach minimálna, pretože prevláda názor, že do vyšších hodností Slovákov povyšovali rýchlym tempom a podľa týchto málo prípadov, 3 – 4 dôstojníci, ktorí za mimoriadne zásluhy mali aj mimoriadne povýšenie, berie sa priemerná miera ... Treba, aby ... boli urýchlene povyšovaní na systemizované hodnosti, i keď sú vekovo mladší, lebo treba uvážiť, že päťročná vojenská služba, v SNP, podzemná činnosť a vôbec v oslobodzovacích bojoch nadobudli iným spôsobom vecdomosti z vojenského odboru ako tí dôstojníci českej národnosti, ktorým nebolo dopriate 6 rokov slúžiť v čs. armáde.“ Pri pridelení poradia (východiska prepočítavania služobných rokov do platových stupníc, ktoré spoluurčovalo kariérny postup gázistov) sa MNO vyčítalo „zlomyselné konanie“. Pocity krivdy mali umocňovať aj rýchle kariéry niektorých kádrov inklinujúcich ku komunistom so zavádzajúcim odkazom, že: „Takúto záväznú kariéru neurobil ani jeden z hrdinského SNP, ani jeden zo Slovákov hrdinskej zahraničnej armády. Napriek tomu, veľmi často sa poukazuje, že údajní Slováci robili také a onaké kariéry. Podobné salto mortale sa ani u jedného nevyskytlo – taká dobroprajnosť nebola ani jednému Slovákovi preukázaná.“ V tejto súvislosti vyjadril želanie: „boli by sme veľmi šťastní, keby v MNO v osobnom oddelení prestal duch Piccadilly, duch Londýna, kde slovenskí dôstojníci boli odstrkovaní, kde sa nič iného nerobilo, ako z chybičky ako blcha robil sa elefant len preto, aby slovenskí dôstojníci šli do pozadia. A tak sa stalo, že zahraničná armáda zo Západu zďaleka nemá také percento slovenských dôstojníkov, ako zahraničná armáda z Východu.“ Jeho pozornosti neušlo ani ich zastúpenie v centrálnych orgánoch, kde požadoval aby pri obsadzovaní veliteľských, resp. „prednostenských“ miest v kontexte prirodzenej rotácie kádrov „už nastala konečne náprava, náprava nie len momentálna, ale náprava systematická na niekoľko rokov plánovaná. Treba vydať aspoň systemizačný výnos, ktorý by tieto práva na veliteľské a prednostenské miesto do budúcnosti zaistil, aby sa nemohlo napríklad stať, keď je odvolaný Slovákom prednosta, tak Slováci strácajú zase prednostenské miesto.“ V tejto súvislosti súčasne dôrazne apeloval na MNO „aby sa podobných chybných krokov vystríhalo“, aby tak nemohlo dochádzať k „pre Slovákov krivému kroku“.

Nespokojnosť vyjadril i voči „tvrdým“ kritériám platným pri menovaní rotmajstrov za dôstojníkov: „Stanoveným podmienkam vyhovel, žiaľbohu, len malé percento rotmajstrov Slovákov, pretože je predpísaný veľmi dlhý čas v rotmajstrovskom stave. Treba zhodnotiť, či 6 rokov strávených mimo armádu v českých zemiach je dôležitejšie pre armádu ako kratší čas, ktorí rotmajstri – Slováci strávili vo vojenskej službe za vojny a aj teraz minulý rok, keď Slováci mohli bojovať od východného frontu až po Prahu, zatiaľ čo českí rotmajstri boli v civilných službách ... Asi 1000 záložných dôstojníkov – Slovákov sa zúčastnilo národného povstania a postupovalo s prvým čs. sborom do Prahy. Mnohí z týchto dôstojníkov zúčastnili sa aktívne v takom počte, že by boli zväčšia zaplnili medzery, javiace sa v dôstojníckom sbore čs. armády vzhľadom na ich účasť na slovenskom povstaní. Mohli ich teda povýšiť jednak preto, aby boli odmenení za svoju bojovú činnosť a jednak preto, aby im dali predpoklady vstúpiť do dôstojníckeho sboru ako dôstojníci z povolania. V návrhu sa realizovalo veľmi malé percento. Preto títo záložníci i dôstojníci miesto toho, aby v armáde zostali a doplnili medzeru, ktorá sa javí v percentuálnom kontingente slovenskom, odišli a takýmto spôsobom kontingent sa zase náležite nedopĺňa.“

Najväčšej kritike vo svojom vystúpení Zibrin podrobil spôsobu očisty v slovenskej časti veliteľského zboru od „zrádcovských, kolaborantských, antidemokratických a protiidových živlů“, kde sa všeobecne avizovalo prísne postupovať voči vyšším dôstojníkom, zatiaľ čo voči nižším dôstojníkom a rotmajstrom mala byť uplatňovaná istá benevolencia

a umiernenosť. V kontexte novoprijímaného zákona z 13. apríla 1946 (ktorý bol Slovákom opäť naklonený) upozorňoval „na jeden najnezdarejší zjav, ktorý teraz začína vládnuť a panovať v MNO ... Robili sme ďalekosiahle úspechy vzhľadom na to, že sme mali vyhlásenie pána ministra národnej obrany generála Svobodu, že napriek tomu prísneho zákonu sa Slovákom nijaká krivda nebude robiť ... Napriek tomu, keď sa zákon začal prevádzať ... máme veľmi smutný úkaz, ako nejaká kľuka v MNO chce kráľovať Slovákov. Upozorňujeme, aby sa s podobnými zlomyselnými vecami prestalo. ... Je to rozhodne nesprávne, lebo nie je možné tvrdiť, že by sme si neboli slovenský dôstojnícky sbor vo vyšších hodnostiach náležite vyčistili. Tu treba konštatovať, že z toho malého počtu Slovákov – dôstojníkov neprijala prijímacia komisia do čs. armády – takým spôsobom káder vyšších dôstojníkov vyčistila – 138 vyšších dôstojníkov, to značí, že to, čo zostalo, je náležite preosiate a že skutočne v dôstojníckom sbore bola prevedená náležitá očista. Keď to percentuálne berieme, vidíme, že viac ako 25 perc. príslušníkov bývalého dôstojníckeho sboru vo vyšších hodnostiach bolo vylúčené. Teraz sme si tu očistu tak dôkladne vykonali, i keď s nejakými chybami, nie je možno tento dôstojnícky sbor naďalej podozrievať ... hlavná zpráva má už pripravení soznam všetkých dôstojníkov a rotmajstrov tzv. Hašikovej armády a dáva ich k dispozícii prijímacej komisii, že títo dôstojníci a rotmajstri nemôžu byť do armády prijatí. S tým úplne súhlasím a my na tom trváme, že ten, kto dobrovoľne slúžil v tejto armáde, kto sa hocikým spôsobom postavil proti SNP, nielen aby bol vylúčený navždy z čs. armády, ale aby bol aj súdený. Ale aby sa tu išlo rozširovať tieto rady dôstojníkov o tých, ktorí prípadne nemohli prísť do povstania, aby sa to rozširovalo na tie armádne skupiny, ktoré boli mimo územia Slovenska ako v Rumunsku a Taliansku, proti tomu sa čo najhorlivejšie staviam, lebo tu by sa pre Slovákov stala veľká krivda a vylúčil by sa tak veľký počet dôstojníkov a taká veľká kategória dôstojníkov a rotmajstrov, ktorú sme my pôvodne našim zákonom vylúčiť nechceli. Také zaobchádzanie, keď by to robili naši v Bratislave, proti tomu by som nič nemal, ale keď sa to pripravuje v Prahe ... rozhodne musím proti tomu protestovať.“

Rázne vystúpil aj proti praktikám vojenského obranného spravodajstva Hlavného štábu, ktoré v neskoršom období viedli kampaň na elimináciu čo najväčšej časti dôstojníkov a rotmajstrov z povolania, nesympatizujúcich s komunistami: „Ďalej sa stáva to, keď sa sídlo dôstojníci SNP vo svojom spolku v tzv. „Svojopove“ a rokujú o organizačných otázkach o svojich stavovských otázkach, tak druhý a tretí deň ich predvolávajú na pražské OBZ a dávajú im otázky a berú ich na zodpovednosť, ako mohli o slovenských otázkach rokovať a čo ich k tomu viedlo, kto ich v tom podporoval, s kým majú styky a s ktorými poslancami o tom rozprávali. Prosím, toto je taký režim, ktorý prevyšuje všetky režimy, ktoré sme mali predtým a rozhodne sa staviam proti tomu, aby hrdinovia SNP niekoľko ráz vyznamenaní, zaslúžilí pracovníci boli všelijakými pánmi z OBZ šikanovaní len za to, že sa domáhajú práv v čs. armáde pre slovenských dôstojníkov, pre rotmajstrov a pre mužstvo.“

Reakcia najvyšších predstaviteľov čs. vojenskej správy na seba nenechala dlho čakať. Jej výsledkom bol rozsiahly článok, pod ktorý sa osobne podpísali minister národnej obrany, armádny generál Ludvík Svoboda a štátny tajomník MNO, Slovák, generál veterinár Mikuláš Ferjenčík. Obaja sa v ňom pokúsili nielen uviesť všetky veci na pravú mieru, ale aj priblížiť širší kontext, v rámci ktorého bolo nutné všetky pertraktované súvislosti vnímať. Zaujala každopádne značná prekvapenosť oboch vysokých funkcionárov, ako Zibrinovo vystúpenie vnímali: „Ostáva ... otázka, čo viedlo pána poslanca Dr. Zibrina k uvedeným nesprávnym a nepravdivým tvrdeniam MNO. Isté je, ako o tom svedčia niektoré zjavy v dôstojníckom sbore na Slovensku a odozvou u dôstojníkov českej národnosti, že svojou rečou neposlúžili ani armáde, ale ani vojenským gážistom slovenskej národnosti.“ Otázkou zostáva, či si autori populizmus uvedomovali a len naň nechceli reagovať. Svobo-

dov a Ferjenčíkov článok vyšiel 9. júna 1946 v denníku *Bojovník* (tlačovom orgáne 4. Oblasti).⁶ Dokument uverejňujeme v plnom znení so všetkými gramatickými a štylistickými nedostatkami.

Dokument:

Ministerstvo národnej obrany považuje za nutné, aby verejnosť riadne a správne informovalo o všetkých problémoch a otázkach, ktoré pán poslanec Dr. Zibrin uvádza vo svojej reči v Dočasnom Národnom shromaždení dňa 14. mája 1946 t. r. a uverejnené v časopise číslo 114 a 115 a z ktorých priamo MNO obviňuje.

Pán poslanec Zibrin v prvom rade vytýka MNO, že „stav slovenského, tak nižšieho ako aj vyššieho dôstojníctva je veľmi úbohý a že Ministerstvo národ. Obrany dostatočne nerešpektuje potreby správneho percentuálneho zastúpenia Slovákov v československej armáde“.

Otázka paritného zastúpenia Slovákov

v československej armáde je sledovaná od prvopočiatku príslušnými orgánmi MNO s veľkou pozornosťou a snahou pokiaľ možno čo najskôr túto paritu dosiahnuť. Cieľom objasnenia tohto problému a jeho ťažkostí uvádzame tento stručný prehľad v percentách:

V roku 1938 bolo dôstojníkov slovenskej národnosti len 3,4 %,

v roku 1945 bolo z celkového počtu dôstojníkov len 10 % dôstojníkov slovenskej národnosti.

Konštatovanie p. poslanca Dr. Zibrina o nízkom stave dôstojníkov slovenskej národnosti je teda správne. Pravda pán poslanec nerieši otázku, prečo je tomu tak a prečo nebolo možné pri najlepšej vôli uskutočniť v dobe jedného roku paritné zastúpenie dôstojníkov slovenskej národnosti v čs. armáde. Už z percentuálnych čísel, shora uvedených, je jasné, že vinu na tomto nepatrnom zastúpení nemá MNO. Vlastné príčiny, prečo sa tak dosiaľ nestalo a stať nemohlo, sú tieto:

Prečo doteraz nebolo možné paritné zastúpenie

Doplnenie dôstojníkov slovenskej národnosti mohlo by byť vykonané buď odrazu, pravda za predpokladu dostatočného počtu uchádzačov, alebo postupne, čo by si, pravda, vyžiadalo istého času. Odrazu sa doplnenie vykonať nedá z troch zásadných dôvodov a to:

1. *pri pomerne mladom dôstojníckom sbore slovenskom (je len málo jednotlivcov – dôstojníkov – Slovákov – nad 45 rokov, a náhlým doplnením počtu Slovákov na požadovaný stav bol by jednak znemožnený žiaduci postup značného percenta takto vyradených poručíkov slovenskej národnosti, jednak by po dlhú dobu nebolo možné do armády prijať uchádzačov slovenskej národnosti hoci sebestlepšej kvality, okrem málo jednotlivcov (po dobu 10 rokov podľa fyzického veku bude možné penzionovať len niekoľko málo dôstojníkov slovenskej národnosti a prijímanie nových uchádzačov je v úzkej súvislosti s odchodom dôstojníkov z armády). Znamenalo by to prakticky, že z poručíkov jedného ročníka takto vyradených dosiahlo by isté percento hodnosti vyšších, prevážna časť však by mala znemožnený ďalší postup po dlhý rad rokov, pretože by po celú túto dobu všetky systemizované miesta, patriace Slovákom, boli obsadené a to viac ako z 50 % dôstojníkov jedného ročníka akadémie, t.j. i fyzicky približne jednako starými.*

2. *ako bude ďalej uvedené, niet ani dostatočného počtu uchádzačov a*

3. *pri časovej rýchlosti doplnení počtu dôstojníkov slov. národnosti bola by vojenská správa nútená prijímať i osoby tak s osobnej, ako aj s politickej stránky nie plne kvalifikované.*

⁶ *Bojovník*, 9. jún 1946, „Zastúpenie Slovákov v čs. armáde. Na okraj vyhlásenia poslanca Dr. ZIBRINA v DNS“.

vané, čo pravda, nie je v záujme ani vojenskej správy, ani samotného dôstojníckeho sboru. Konečne tiež na školenie tak veľkého počtu akademikov aký, by bolo treba pri tomto spôsobe doplňovania prijať, niet ani dostatku inštruktorského personálu a potrebných učebných pomôcok.

S ohľadom na všetky tieto okolnosti neostáva vojenskej správe iné, než doplnenie Slovákov vykonať postupne. Je isté, že pri tomto spôsobe doplňovania sa disparita v počte dôstojníkov slovenskej a českej národnosti prejavuje a bude sa ešte po určitý čas prejavovať.

Ťažkosti pri získavaní slovenských dôstojníkov

Z ťažkostí, aké má vojenská správa pri získavaní dôstojníkov slovenskej národnosti, uvádzame aspoň niektoré. V roku 1945 prihlásilo sa do vojenskej akadémie 1201 Čechov a len 291 Slovákov. Z toho bolo do 1. ročníka prijatých 491 Čechov a 120 Slovákov. Do druhého ročníka 420 Čechov a 110 Slovákov. Celkom teda 914 Čechov a 320 Slovákov.⁷ Keď sa pomer prepočíta perspektívnym, vidno, že do voj. akadémie bolo prijatých celkom 76 % zo žiadateľov českej národnosti a 82 % zo žiadateľov slovenskej národnosti. V roku 1946 podalo si žiadosť do vojenskej akadémie 1600 Čechov a 450 Slovákov. Predpokladá sa, že bude prijatých 360 Čechov, t.j. len 22 % a 180 Slovákov, t.j. 40 % z prihlásených. Celkový vzájomný pomer prijatých Čechov a Slovákov bude 2:1. Z uvedeného jasne vysvitá, že sa voj. správa snaží všemožne, i na úkor žiadateľov českej národnosti, dosiahnuť zrýchlene pomerného zastúpenia Slovákov v armáde.

Všetky tu uvedené okolnosti p. posl. Dr. Zibrin neberie do úvahy, hoci bol o nich informovaný, proste len konštatuje disparitu, ale o jej príčinách a o návrhu, ako sa jej pre armádu možným a únosným spôsobom zbaviť, sa nezmieňuje.

Pri zriadení tzv. Slovenského štátu bolo z čs. armády k dispozícii pre armádu slovenskú len 444 dôstojníkov. nedostatočný početný stav bol prekotne doplňovaný i násilným prevedením záložných dôstojníkov z iných rezortov, menovite zo stavu učiteľstva. Ako následok prekotného tohto doplňovania vznikla značná povyšovacia konjunktúra u tohto dôstojníckeho sboru. Roku 1945, keď obnovením čs. armády bol dôstojnícky sbor obidvoch národností znova slúčený, ukázal sa počet dôstojníkov slovenskej národnosti zas naprosto nedostačujúcim, prečo tiež nebolo pre MNO možné, aby zachovalo hneď alebo dosiahlo v krátkej dobe požadovanú paritu.

Nezáujem Slovákov o činnú vojenskú službu

Nesplnily sa ani nádeje, ktoré voj. správa kládla na aktivovanie dôstojníkov. Žiadosť o aktivovanie predložilo len 255 dôstojníkov slovenskej národnosti oproti 1.451 Čechom a 187 Rusínom. I tu sa prejavuje nezáujem osôb slovenskej národnosti o činnú vojenskú službu. Ako príčinu tohto zjavu máme okolnosť, že sa civilné zamestnania považujú za výnosnejšie, než je vojenská služba.

Vojenská správa, a treba to znova konštatovať, ostatné je to jasné i z hore uvedených skutočností, snaží sa zvýšiť počet vojenských gázistov z povolania slovenskej národnosti a vychádza Slovákom pri prijímaní v ústrety všemožným spôsobom. Z týchto dôvodov spracováva MNO tiež smernice národnostného kľúča pre doplňovanie vojenských gázistov z povolania čs. brannej moci.

Otázka záväzkov býv. slov. armády

Podobného charakteru je i zpráva a výčitka p. poslanca Dr. Zibrina, že MNO nechce riešiť otázku záväzkov tzv. Slovenskej republiky, ktoré boli založené požadovaním bývalej

⁷ Podľa prepočtu by teda malo byť dovedna prijatých 911 Čechov a 230 Slovákov, nie 914 Čechov a 320 Slovákov.

slovenskej armády podľa zákona čis. 131/1936 Sb. o obrane štátu. Treba uviesť, že MNO pod čis. 4565 dôv. IV.-1. oddel. 1945 ešte 15. decembra minulého roka predložilo vláde návrh, aby tieto administratívne záväzky po slovenskej armáde boli z dôvodov hospodárskych a politických, v rámci rekonštrukcie Slovenska zaplatené. Návrh MNO však narazil tu na zásadné právne námietky, ktoré spočívajú v tom, že nejde tu o záväzky administratívne, ale o vojnové škody, za ktoré ČSR neručí. MNO napriek tomuto stanovisku hľadá však aj naďalej možnosť vhodného, praktického riešenia a svoláva na tieto dni už tretiu medzinísterskú poradu. Nie je, ako vidieť, správne tvrdenie, že MNO príslušné návrhy a žiadosti necháva nepovšimnuté a „sťažnosti nijakým spôsobom vybavovať nechce“.

Spôsob povyšovania dôstojníkov

Dôstojníci českej národnosti, pokiaľ boli v dobe neslobody na území Čs. republiky, neboli prirodzene povyšovaní vôbec. Naproti tomu dôstojníci slovenskej národnosti v slovenskej armáde a dôstojníci obidvoch národností v zahraničnej armáde boli povyšovaní po celú túto dobu. V snahe konsolidovať pomery dôstojníckeho sboru bola vyslovená zákonom číslo 72/1946 Sb. akt⁸ aj pánom prezidentom, hlavným veliteľom armády, a košickým vládnym programom zásada jednotnosti. Z toho, pravda, plynie, že povýšenie musí byť upravené vo všetkých týchto složkách tak, aby sa dosiahlo pokiaľ možno najväčšej spravodlivosti. S touto zásadou súvisí hlavne otázka renominácie, ktorú reč pána poslanca snaží sa potierať práve v jej zásade. Dôstojníci a rotmajstri, pokiaľ budú do Čs. armády prijatí, budú si všetci rovní a u všetkých bude rátané s faktom, ako keby neprestali byť dôstojníkmi z povolania. Táto zásada ma prirodzene tiež svoje dôsledky a to hlavne v politike povyšovania, lebo každý dôstojník po vykonanej renominácii príde poradím na také miesto, kde podľa svojho chovania sa v dobe neslobody a dlžky svojej vojenskej služby (poradia) prislúcha. Touto zásadou, pravda nemôžu byť dôstojníci slovenskej národnosti alebo slov. verejnosť nejako dotknutí, lebo nie je možné akceptovať názor, aby dôstojníci slovenskej národnosti boli povyšovaní odmenou za účasť na Slov. nár. povstaní inak, ako dôstojníci účastníci zahraničného odboja alebo domáceho odboja národnosti českej.

Nie je úmyslom týchto opatrení azda snižovať veľký význam Slovenského národného povstania, ale nie je možné na druhej strane snižovať ani význam odbojovej činnosti, ako zahraničnej tak aj domácej u dôstojníkov českej národnosti. Konečne treba zdôrazniť, že renominácia je vykonaná tiež v odbore civilnej správy a dosiaľ nikoho nenapadlo, aby azda poukazoval na nesprávnosť tejto akcie a na jej nespravodlivosť voči civilným zamestnancom slovenskej národnosti. Tým viac prekvapuje potom, že voči dôstojníkom českej národnosti bol vyslovený práve v článku názor, ako by renominácia akcia v oboru voj. správy mala slúžiť dôstojníkom českej národ. na získanie prednosti voči ich slovenským kolegom. Že renominácia akcia je plne oprávnená vysvitá aj z toho, že touto akciou sa sleduje len zásada, dosiahnuť príslušnej hodnosti, ktorú by dotýčny dôstojník bol býval dosiahol, keby nebolo doby neslobody. Je nemysliteľné a tiež nežiaduce, aby dôstojník, ktorý v dôsledku doby neslobody nemohol byť povyšovaný, nebol vôbec povýšený len preto, že doba neslobody bola.

Poradie pri povyšovaní

Pokiaľ ide o poradie, zdôrazňujeme, že všetky dosiaľ uverejnené povýšenia majú poradie dočasné, sú i ako také uverejňované. Definitívneho poradia dostane sa všetkým pri prevádzaní renominácie. Keby si pán poslanec bol chcel v tomto smere získať potrebné informácie, ktoré mu mohol poskytnúť ktorýkoľvek dôstojník, iste by neuvádzal túto pravdu odporujúcu okolnosť. Týka sa to hlavne tej časti jeho reči, kde udáva, že MNO s úmyslom škodiť dôstojníkom slov. národnosti stanovilo poradný deň s rozdielom jedného dňa voči

⁸ Správne „ako“.

dôstojníkom českej národnosti. Nemôže a tiež v danom prípade ani nejde o nejakú zlomyseľnosť ale čiste o vec dočasnú, ktorá shora uvedenou renomináciou bude presne upravená a pri ktorej bude tiež upravené aj poradie dôstojníkov slov. národnosti voči dôstojníkom národnosti českej. Pokiaľ ide o povyšovanie dôstojníkov zahraničnej armády, treba zdôrazniť, že nebol nikdy robený rozdiel medzi Čechmi a Slovákmi, pravda pokiaľ vykonávali činnú vojenskú službu.

Povyšovanie v zahraničnej armáde na Západe

robilo sa podľa rozsahov, vydávaných každoročne pre jarne a jesenné povýšenie, s výnimkou roku 1940. Rozsahy boli spracované osobným oddelením MNO, a schválil ich minister národnej obrany po dohode so štátnym ministrom div. generálom R. Viestom. Povyšovanie i rozsahy na povyšovanie boli vždy uverejňované. Zdôrazňujeme, že po celú dobu sa nestalo, aby niektorý z dôstojníkov alebo rotmajstrov slovenskej národnosti v zahraničí niečo bol namietol, alebo si bol sťažoval z dôvodov, že pri jeho povýšení došlo k nesprávnostiam. Je preto nepochopiteľné, že došlo k podobnej, verejnej, kolektívnej a celkom nepodloženej námietke až za rok po návrate do vlasti. Presnosť vykonávania v povýšení Čechov a Slovákov v zahraničí môže si pán poslanec zistiť nahliadnutím do všetkých príslušných spisov a rozkazov.

Výnimky pri povyšovacej praxi

Požiadavkou, aby povyšovacia prax pre dôstojníkov slovenskej národnosti bola výhodnejšia, by sa nikdy nedosiahlo konsolidácie dôstojníckeho sboru a nie je preto ani spravodlivé ani účelné podobnú požiadavku splniť. Pán poslanec poukazuje na prípad povýšenia istého dôstojníka, príslušníka zahraničnej armády, ktorý bol v roku 1943 čatárom aspirantom a teraz má byť povýšený do hodnosti plukovníckej. Z citovania osobného vestníka je jasné, že ide o prípade pplk. Reicina, pravda, pán poslanec zabudol uviesť, že ide tu o zvláštny prípad osoby, ktorá sa svojimi vlastnosťami hodí na určité miesto, kde tiež službu vykonáva, a ktorá práve len s ohľadom na tieto vynikajúce svoje vlastnosti, zásluhy a funkciu, ktorú vykonáva, bola do príslušnej hodnosti povýšená.⁹ Treba uviesť, že aj u dôstojníkov slovenskej národnosti sú, i keď nie obdobné, ale podobné prípady. Máme dôstojníkov slovenskej národnosti, ktorí v roku 1943¹⁰ boli štábnymi kapitánmi a teraz (a niektorí už dlhšiu dobu) sú generálmi, alebo kapitánov a nadporučíkov, ktorí sú dnes plukovníkmi.¹¹ Hoci je aj táto okolnosť príslušníkom českej národnosti známa, dosiaľ nikto z nich nič podobného v novínach verejne neuvádzal, ako vec, ktorá na verejnosť nepatrí.

Otázka rotmajstrov

V reči pán poslanec uvádza ďalej, že požiadavka 6-ročnej služby v hodnosti rotmajstra a patričné vzdelanie pred povýšením na dôstojníka rotmajstrov slovenskej národnosti nie je plno spravodlivá a že týmito podmienkami sú záujmy rotmajstrov slov. národnosti poško-

⁹ Bedřich Reicin, v rokoch 1945 – 1948 prednosta obranného spravodajstva HŠ (tj. vojenskej kontrarozvedky).

¹⁰ Správne „1939“ – chyba sa do textu dostala napriek tomu, že na ňu redakciu kancelária štátneho tajomníka MNO obratom upozornila.

¹¹ V prípade vtedy slúžiacich generálov Slovákov boli takými osobami Mikuláš Markus (veliteľ VII. armádneho zboru, predtým krátko aj veliteľ 4. oblasti, teritoriálne pokrývajúcej územie Slovenska) a Mikuláš Ferjenčík (štátny tajomník MNO a predseda jej Odvolacej komisie), v prípade vtedy slúžiacich plukovníkov boli takými osobami Anton Ciprich (prednosta Kabinetu štátneho tajomníka MNO), Dezider Kišš – Kalina (referent vojnového dozoru 4. oblasti, predtým však prednosta Osobného odd. MNO), Jozef Marko (veliteľ spojovacieho vojska HŠ), Július Nosko (veliteľ 2. divízie) a Ivan Trebichavský (miestoprezident Najvyššieho vojenského súdu).

dzované. Na to treba uviesť, že shora uvedené podmienky s príslušnou odbornou skúškou sú skutočne minimálnou požiadavkou na povýšenie rotmajstrov do hodnosti dôstojníka. Požiadavku, aby od 6-ročnej doby bolo u rotmajstrov slovenskej národnosti upustené, vzbudzuje dojem, že pán poslanec alebo nie je patrične iroentovaný, alebo chce poskytnúť prednostné postavenie rotmajstrom slov. národnosti. Z toho, čo hovoril, by však vyplývalo, že týmto podmienkam vyhovujú všetci rotmajstri českej národnosti, ktorí už v roku 1938 mali splnené podmienky čo do dĺžky služobnej doby a preto sú prirodzené po splnení ostatných podmienok povyšovaní do hodnosti dôstojníkov. Treba zdôrazniť, že ani rotmajstri slovenskej národnosti, ktorí majú menej ako 6-ročnú dobu služby, nie sú a ani nebudú nijak poškodení. Dôstojníkmi sa stanú ihneď, ako vyhovia podmienkam, príp. je pre nich vyžadovaný dišpenz a rotmajstri českej národnosti vekove starí, väčšinou pred penzionovaním, svojim odchodom umožnia plne paritné povýšenia rotmajstrov slov. národnosti. Je preto výčitka s poukazom na systemizáciu bezpredmetná a ide zaiste o neznalosť a neinformovanosť, inak si túto stať nie je možné vysvetliť.

Otázka absolventov voj. akadémie v Bratislave

Pokiaľ ide o stať článku, kde sa poukazuje na krivdu, spáchanú na absolventoch voj. akadémie v Bratislave, uvádzame, že všetkým týmto akademikom, ktorí sa na povstaní zúčastnili, bolo toto absolvovanie a školenie priznané a boli väčšinou už za povstania povýšení. Tým, ktorí boli vyradení v Bratislave už po povstaní, t.j. ktorí po vypuknutí povstania ostali slúžiť v slov. armáde, nie je možné priznať hodnosti, takto docielené. Aká by to bola spravodlivosť, keby mali docieľiť tých istých hodností a v tom istom čase, ako tí, ktorí z Bratislavy ušli a pripojili sa k povstaniu. Ale pokiaľ by medzi nimi šlo o osoby po národnej a politickej stránke spolačlivé, budú povolaní na príslušné skúšky. Otázka je už v štádiu riešenia.

Prečo sa neprikróčilo k hromadnému povyšovaniu dôstojníkov v zálohe.

Vo veci povyšovania dôstojníkov treba konštatovať, že k hromadnému povyšovaniu dôstojníkov v zálohe slov. národnosti, ako bolo prevádzané pred rokom 1938, nemohlo byť doteraz prikróčené z týchto dôvodov:

1. treba vyčakať pokračovanie o prevzatí dôstojníkov v zálohe,
2. hodnotný vývoj týchto dôstojníkov sa v rokoch 1939 – 1944 vyvíjal bez prekážok, takže neuplynula doba, stanovená pre sotrvanie v hodnosti,
3. treba upraviť povýšenie týchto dôstojníkov aj s ohľadom na pomery medzi dôstojníkmi v zálohe českej národnosti-

Dôstojníci v zálohe slovenskej národnosti, pokiaľ sa povstania zúčastnili alebo boli zaradení do 1. čs. sboru a pokiaľ boli príslušnými veliteľmi na povýšenie navrhnutí, boli alebo sú povyšovaní.

Obviňovanie vo veci Slov. nár. povstania

Vo svojej reči p. poslanec Dr. Zibrin ďalej tiež povedal, že „ministerstvo národnej obrany nie je vstave, alebo nechce dostatočne akceptovať význam Slovenského národného povstania“. Tvrdenie toho istého obsahu učinil už pri prejednaní osnovy zákona o umiestňovaní a inom zaopatrení účastníkov národného odboja (tlač číslo 429) dňa 14. mája 1946. Totožným spôsobom vyjadril sa tiež na schôdzke ústavno-právneho výboru dňa 8. mája 1946 v súvislosti s prejednávaním § 1 citovanej osnovy zákona. Poukázal ako zpravodajca o tejto osnove na to, že osnova má osobitné ustanovenie o českom povstaní v § 1, písm. g), nezmieňuje sa však o Slovenskom národnom povstaní. Touto okolnosťou zdôvodňoval svoje tvrdenie, že MNO obchádza význam Slov. národného povstania. Zástupca MNO mu vysvetlil, že Slov. národné povstanie nebolo obídené, ba naopak bolo zahrnuté do osnovy v miere ďaleko

širšej ako povstanie české. Bola uplatnená i tu zásada, že, ako vo všetkých doterajších normách, účasť na Slov. národnom povstaní je rovná účasťou na domácom odboji. V osnove bolo treba české povstanie uviesť zvlášť, pretože účastníkom českého povstania podľa smyslu navrhovaného zákona sú z účastníkov českého povstania len tí, ktorí za bojov padli, alebo boli ťažko ranení. Aby toto obmedzenie mohlo byť v zákone vyjadrené, bolo treba o českom povstaní sa zmieniť osobitne. Slovenské národné povstanie, ktoré je súčasťou domáceho odboja, je zahrnuté v ustanovení § 1, písm. f) pod „sústavnou činnosťou zahraničného alebo domáceho hnutia, smerujúceho priamo k obnoveniu samostatnosti Československej republiky“. Táto okolnosť je zdôraznená výslovne v dôvodovej zpráve k § 1 (tlač číslo 272 Dočasného národného zhromaždenia z roku 1946).

Správnosť tohto vysvetlenia uznal ústavný výbor a na žiadosť poslanca Dr. Zibrina, ako zpravodajcu, len doplnil § 1, písm. f) ešte slovami „menovite Slovenského národného povstania“, takže teraz celý text vyzerá takto:

f) zúčastnila sa sústavnou činnosťou zahraničného alebo domáceho odboja, smerujúceho priamo k obnoveniu samostatnosti Československej republiky, menovite Slovenského národného povstania, spôsobom, že táto činnosť privodila, alebo bola spôsobilá privodiť jej alebo jeho rodine újmu na živote, osobnej slobode alebo zdraví“. Z tejto formulácie vidno, že bolo uznané stanovisko, podľa ktorého Slovenské národné povstanie je zahrnuté už do pojmu „hnutia smerujúceho k oslobodeniu Československej republiky“, o ktorom ustanovenie vládneho návrhu tohto zákona v § 1 pod písm. f) malo za to, že zmienka o Slovenskom národnom povstaní stala sa len vo forme príkladu. S touto formuláciou, ktorá jasne dokazuje, že nemôže byť ani reč o tom, že by v návrhu bolo zabudnuté, alebo dokonca úmyselne vynechané Slovenské národné povstanie, spokojil sa výslovne poslanec Dr. Zibrin ako zpravodajca.

Napriek tomu však týždeň na to vo svojej reči v pléne Národného zhromaždenia tvrdenie o obchádzaní Slovenského národného povstania Ministerstvom národnej obrany opakovane rovnakým spôsobom a napriek shora uvedenému vysvetleniu.

Ako vidieť, tvrdenie, že MNO neuznáva význam Slovenského národného povstania, prednesené v súvislosti s citovanou osnovou o umiestňovaní účastníkov národného odboja, nezodpovedá teda skutočnosti a je bez akéhokoľvek podkladu.

Ako je to s údajným „kráľovaním Slovákov“

Na vývody p. poslanca Dr. Zibrina pokiaľ ide o zákon zo dňa 6. marca 1946 číslo 72 Sb., t.j. o obvinení, že MNO pripravovaným prevádzacím nariadením k zákonu hodlá „kráľovať Slovákov“, tiež treba uviesť skutočný a pravdivý stav vecí, ktorý je tento:

MNO predložilo vláde návrh (v tej dobe ešte) dekrétu prezidenta Republiky o úprave niektorých právnych pomerov vojenských gážístov z povolania. Tento návrh dekrétu, ktorého účelom bolo vykonať očistu vo veliteľskom sbore armády, obsahoval ustanovenie, že sa nariadením SNR (Slovenskej národnej rady) zo dňa 6. marca 1945 číslo 8 Sb. z. a n. SNR ponechalo v platnosti. Súčasne bolo navrhované, aby dekrét mal zplnú účinnosť od 5. mája 1945, čím by preskúmanie dôstojníkov a rotmajstrov dosiaľ vykonané, ostalo v platnosti.

Vláda predložila tento návrh MNO, ako vládny návrh zákona Dočasnému národnému zhromaždeniu. V tomto sbore bola osnova prepracovaná a dostala obsah, v ktorom bola vydaná ako zákon číslo 72-1946 Sb.¹²

¹² Zákon č. 72/1946 Zb. zo 6. marca 1946. Podľa neho nemohli byť do armády prevzatí tí, ktorí boli za vojny organizovaní vo fašistických organizáciách (vo vzťahu k slovenským gážístom, napr. HSLS, HG, Nemecko-slovenská spoločnosť), zastávali vedúce funkcie vo verejných službách, vojnovom priemysle či sa zúčastnili nepriateľského hospodárskeho vojnového podnikania. Vylúčení boli všetci, ktorí verejne podporovali fašistický režim, vyvíjali činnosť proti hnutiu odporu, či sa v čase rozbitia republiky a počas neslobody nezákonne obohatili. Okrem tých, ktorí sa aktívne nezúčastnili domáceho odboja, hoci tak mohli urobiť, boli vylúčení aj tí, ktorí v zahraničí nenastúpili na službu v čs. armáde „ač k tomu mali možnosť“, nereagovali na výzvy

Pôsobnosť zákona bola rozšírená na Slovensko a na zahraničných vojakov podľa výslovej dohody všetkých strán DNS.¹³

Pri prejednávaní osnovy vo výbore ústavno-právnom dostavil sa do tohto výboru minister NO, ktorý na žiadosť poslanca Dr. Zibrina vyhlásil, že bude dbať návrhov, ktoré mu predloží komisia zriadená zákonom na preskúšanie vojenských gázistov z povolania. Vyhlásenie, uvedené poslancom Dr. Zibrinom, „že vzdor toho prisneho zákona sa Slovákom žiadna krivda nebude robiť“, minister národnej obrany neučinil, nebolo podnetu ani dôvodu k takémuto vyhláseniu. Nebolo nikde úmyslu ani nebezpečenstva, že by sa mohla stať krivda Slovákom v akomkoľvek prípade.

Tvrdenie p. poslanca Dr. Zibrina, že sa zákon začal v MNO vykonávať, nie je pravdivé. Ved' komisie, potrebné na prevádzkanie zákona, boli schválené vládou až na schôdzke vlády, konanej dňa 21. mája 1946 a lehota na podanie prihlášok končila 31. mája 1946.

Neopodstatnené kritizovanie

Nie je MNO známe, o čo opiera p. poslanec Dr. Zibrin svoje tvrdenie, „že v ministerstve národnej obrany chce nejaká klika kráľovať Slovákov“. Tento výrok, učinенý v súvislosti s tvrdením, že sa v ministerstve robí prevádzacie nariadenie k zákonu číslo 72/1946, je bez akejkoľvek podstaty. MNO pripravuje smernice, ktoré majú byť len vodítkom a pomôckou pre práce komisií. Práce na týchto smerniciach sa dôstojníci slovenskej národnosti (členovia slovenskej komisie) aktívne zúčastnili a sami vypracovali návrh smerníc, týkajúci sa dôstojníkov slovenskej národnosti, ktorý návrh patričným spôsobom berie zreteľ na odlišnosť pomerov na Slovensku.

Dôvodová zpráva, obsažená v spoločnej zpráve výboru branného a ústavne-právneho k zákonu 72/1946, bola v tlači číslo 238 (DNS 1946) rozdaná pred prejednávaním osnovy zákona v pléne Národného zhromaždenia. Nemôže byť preto správnym tvrdenie pána poslanca Dr. Zibrina, že dôvodová zpráva v parlamente prijatá nebola. Nie je tiež správne ďalšie jeho tvrdenie, že bola vytlačená bez parlamentného a výborového oznámenia. Zprávu zpracovali a podpisovali zpravodajci výboru ústavneprávneho a branného. Každý z poslancov mal nepochybne možnosť aspoň po rozdani zprávy pred schválením zákona plénom Národného zhromaždenia vzniesť námietky, a menovite uplatňovať námietku, že zpráva nebola výborom schválená a nie je v súlade s jednami vo výbore. Zo zpráv o zasadaniach Národného zhromaždenia vidno, že nikto podobnú námietku nevzniesol, ani poslanec dr. Zibrin.

Ostatne všetky tieto okolnosti a prvý stav veci boli a sú poslancovi Dr. Zibrinovi veľmi dobre známe. Ved' sám predsa o zákone číslo 72/1946 Sb. už po jeho vydaní na jednej schôdzke SVOJPOVU vyhlásil, „že je jeho otcom a autorom“.¹⁴

Nesprávne operovanie s OBZ

Podobne, ako tvrdenia o pripravovanom kráľovaní Slovákov za pomoci zákona číslo 72/1946 Sb. Ministerstvom národnej obrany alebo nejakou klikou v tomto Ministerstve treba

predstaviťov zahraničného odboja zúčastniť sa ho, či odišli pred postupujúcou čs. armádou a armádami Spojencov počas oslobodzovania Československa, „ač tak nemusili učiniť“. Hoci slovenskou stranou bol prijímaný s veľkou nevoľou, jeho znenie bolo k Slovákom zhovievavé. Napr. ustanovenia bodu 4 § 12 o tom, že „mimo hru“ boli tí, ktorí zastávali vedúce funkcie vo verejných službách, sa na funkcie zastávané v „armáde t. zv. Slovenské štátu“ do vypuknutia SNP nevzťahovali. Slovenskí dôstojníci a rotmajstri mali byť prijatí, ak k 29. septembru 1938 slúžili v čs. armáde a potom pokračovali v slovenskej armáde, resp. tu získali dôstojnícke hodnosti, prípadne ak sa v čase od marca 1939 do mája 1945 stali príslušníkmi čs. zahraničného vojska. Služba v slovenskej armáde sa im započítavala ako služba čs. vojakov z povolania, a to i s do SNP nadobudnutými hodnosťami.

¹³ DNS – Dočasné národné zhromaždenie (zhromaždenie).

¹⁴ SVOJPOV – Sväz vojakov povstania.

uviesť na pravú mieru tiež ďalšie tvrdenie poslanca Dr. Zibrina, že slovenskí dôstojníci sú po jednaniach o stavovských a organizačných otázkach vo SVOJPOV-e predvolaní na pražské OBZ a sú tu bráni na zodpovednosť. Stalo sa tak len v jednom prípade kde bolo zistené, že jeden z členov predsedníctva uvádzal na verejnej schôdzke dôverné služobné veci a to ešte zámerne skreslené a nepravdivé, t.j. že sa dopustil prezrádzania služobných vecí, ktoré mali byť utajené.¹⁵

Reč, ktorá nikomu neposlúžila

Ako vidieť, ani jedno z obvinení adresovaných MNO a prednesených pánom poslancom Dr. Zibrinom na schôdzi DNS dňa 15. mája t.r. neodpovedá skutočnosti. Nie je možné ani predpokladať, že by pán poslanec Dr. Zibrin nebol informovaný, alebo bol informovaný zle, nakoľko sa mu o všetkých vytýkaných veciach a záležitostiach dostalo oficiálneho a podrobného vysvetlenia v brannom výbore, ako to môžu potvrdiť záznamy tohto výboru. Ostáva teda otázka, čo viedlo pána poslanca Dr. Zibrina k uvedeným nesprávnym a nepravdivým tvrdeniam MNO. Isté je, ako o tom svedčia niektoré zjavy v dôstojníckom sbore na Slovensku a odozvou u dôstojníkov českej národnosti, že svojou rečou neposlúžili ani armáde, ale ani vojenským gážištom slovenskej národnosti.

A. MASKALÍK: REAKTION DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN MILITÄRVERWALTUNG AUF DIE ANGRIFFE DES ABGEORDNETEN DER DEMOKRATISCHEN PARTEI MICHAL ZIBRÍN ÜBER DIE UNZUREICHENDE VERTRETUNG DER SLOWAKEN IN DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN ARMEE

Am Ende des Zweiten Weltkriegs führte der Bedarf an Slowaken für die Erweiterung der tschechoslowakischen Auslandsarmee bei der Befreiung der Tschechoslowakei vom „Osten“ dazu, dass die tschechoslowakische Militärverwaltung in London viele weitreichende Zugeständnisse bei der Lösung der sogenannten *slowakischen Frage* in der tschechoslowakischen Wehrmacht machte. Entsprechend der Anerkennung des Prinzips der nationalen Reziprozität in den gemeinsamen Ressorts besetzten die Slowaken den Posten des Staatssekretärs im Ministerium für nationale Verteidigung (MNO), der für Mitentscheidungen in Fragen des slowakischen Teils der Armee zuständig war. Sie organisierte weiterhin die Rekrutierung von slowakischen Offizieren und Feldwebeln durch ihre eigene Aufnahmekommission. Der beharrliche politische Pragmatismus bei der Berücksichtigung der slowakischen Forderungen und bei der Erfüllung der Zahlen des Kommandokorps der *Großen Armee* bedeutete wiederum, dass die tschechoslowakische Militärverwaltung den Slowaken in jeder Hinsicht entgegenkam. Die Arbeit der slowakischen Aufnahmekommissionen, die davon geprägt war, schwerwiegende Mängel zu übersehen, Missstände zu verharmlosen und Entscheidungen auf der Grundlage von Protektion zu treffen, wurde absichtlich wohlwollend beurteilt. Auch deshalb stieg der Anteil der Slowaken unter den Offizieren und Feldwebeln im Vergleich zu 1938 um das Dreifache und unter den Generälen und Obersten sogar um das Zehnfache. Vielen wurde eine beschleunigte Beförderung gewährt, obwohl sie bereits während des Krieges befördert worden waren und solche Ausnahmen der bestehenden Systematik zuwiderliefen. Die Mehrheit der Slowaken diente in nationalen Einheiten in der Slowakei. Die bevorzugte Besetzung der Kader in der Slowakei und ihre begrenzten Ressourcen führten dazu, dass befriedigendere Ergebnisse bei ihrer Vertretung

¹⁵ OBZ – obranné zpravodajství (obránné spravodajstvo). Treba v tejto súvislosti každopádne zdôrazniť, že orgány obranného spravodajstva HŠ (jasne orientovanej prokomunistickéj zložky) boli v období rokov 1945 – 1948 veľmi aktívne pri zhromažďovaní informácií o gážištoch niekdajšej slovenskej brannej moci a to hlavne pokiaľ šlo o ich pôsobenie na východnom fronte a angažovanosť v spolupráci s klérofašistickým režimom.

in den zentralen Armeeorganen nicht möglich waren. Um die slowakische Jugend anzulocken, wurden die Kriterien für die bürgerliche Ausbildung erneut gesenkt. Eine besondere Neuerung war das Quotensystem, das ihnen einen festen Anteil an der Zunahme im Aufnahmeverfahren für die militärische Offiziersakademie garantierte. Allerdings reichte auch dies nicht aus, um das mangelnde Interesse der Slowaken am Militärberuf unter den Bedingungen des zunehmenden Pazifismus zu beheben und die von ihnen erwartete Vertretung von 25 % zu erreichen, die der nationalen Struktur der Bevölkerung der Tschechoslowakischen Republik entsprach.

Vertreter der Demokratischen Partei, der stärksten politischen Gruppierung in der Slowakei, versuchten, die bestehende Situation politisch auszunutzen. Obwohl unmittelbar nach dem Krieg die Hilfsbereitschaft der tschechoslowakischen Militärverwaltung bei der Erfüllung der Wünsche der Slowaken in der Armee im Parlament und auf den Seiten ihrer Tageszeitung *Čas* positiv zum Ausdruck kam, änderte sich ihre Haltung allmählich, als die Parlamentswahlen näher rückten. Die slowakischen Aspekte der Problematik, die als Beweis für die Ungerechtigkeit der Regierungspolitik gegenüber den Slowaken dienten, wurden für sie zu einem geeigneten Argument, um das Image der Partei als einer national orientierten Bürgerpartei aufzubauen, die ihre Interessen vertreten will. Am Vorabend der Wahlen des 26. Mai verstärkte sie ihre Bemühungen. 12 Tage vor den Wahlen hielt JUDr. Michal Zibrín, ein Abgeordneter, im Wehr- und Sicherheitsausschuss der Nationalversammlung eine demagogische Rede über *die Vertretung der Slowaken in der tschechoslowakischen Wehrmacht*, die voll von Lügen und Halbwahrheiten war. Darin griff er alles an, was die Lösung der slowakischen Frage in der Armee begleitete, ohne die wirklichen Tatsachen und den breiteren Kontext zu berücksichtigen, d. h. die Bedingungen, unter denen sie funktionierte (das geforderte Ausbildungsniveau, die Beförderungspraxis, die strikte Einordnung von Gagisten auf der Grundlage der Systematik der Dienstposten), die bestehenden Möglichkeiten (das anhaltende Desinteresse der slowakischen Jugend am Militärberuf, die geforderten Kriterien für die staatliche Zuverlässigkeit, die Unmöglichkeit, gleichzeitig eine angemessene Vertretung der Slowaken in den zentralen Organen und in der Slowakei sicherzustellen) und die eventuellen Auswege. Die Reaktion der höchsten Vertreter der tschechoslowakischen Militärverwaltung ließ nicht lange auf sich warten.

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Zákon č. 72/1946 Zb.

Archívy:

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha: f. MNO / Státní tajemník 1945 – 1946; f. MNO / Politický kabinet 1945 – 1946; f. Vojenská kancelář presidenta republiky 1945 – 1948

Archiv T. G. Masaryka Praha: f. Edvard Beneš III.; f. Edvard Beneš IV.
Vojenský historický archiv Bratislava: f. Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava

Dobová tlač:

Bojovník

Čas

Sekundárne zdroje / Secondary sources

**Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách /
Articles in Journals, Chapters in Monographs**

HANZLÍK, F. K historii řešení otázky postavení Slováků v nově vznikající čs. armádě na přelomu let 1944 – 1945. In *Sborník vojenské akademie v Brně*, 1993, řada C, s. 259-264.

MASKALÍK, A. Predstavy najvyšších vojenských predstaviteľov čs. londýnskej emigrácie z jari 1945 na riešenie tzv. slovenskej otázky v čs. brannej moci. In *Vojenská história*, roč. 26, 2022, č. 3, s. 119-144. ISSN 1335-3314.

MASKALÍK, A.: Slováci vo veliteľskom zbore čs. brannej moci v rokoch 1945 – 1948 na stránkach dobového denníka Demokratickej strany *Čas*. In *Vojenská história*, 2022, č. 2, s. 133-158.

ŠTAIGL, J. Idea slovenských národných jednotiek v povojnovej čs. armáde – náčrt jej genézy do leta 1945. In *Zborník Slovensko na konci druhej svetovej vojny – stav, východiská a perspektívy*. Bratislava 1994, s. 200-206.

Vojenské osobnosti čs. odboje 1939 – 1945. Kol. aut. Praha – Bratislava 2005.

Mgr. Alex MASKALÍK, PhD.

Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Email: maskalikalex@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6640-0961>